Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (andra avdelningen)

den 20 september 2017*

”Begäran om förhandsavgörande – Konsumentskydd – Direktiv 93/13/EEG – Oskäliga avtalsvillkor i konsumentavtal – Artiklarna 3.1 och 4.2 – Bedömning av avtalsvillkorens oskälighet – Kreditavtal ingånget i utländsk valuta – Valutarisken ligger uteslutande på konsumenten – Betydande obalans i parternas rättigheter och skyldigheter enligt avtalet – Tidpunkt då obalansen ska bedömas – Räckvidd av begreppet att avtalsvillkor ska vara ’klart och begripligt formulerade’ – Omfattning av den information som banken ska lämna”

I mål C-186/16,

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, framställd av Curtea de Apel Oradea (Appellationsdomstolen i Oradea, Rumänien) genom beslut av den 3 mars 2016, som inkom till domstolen den 1 april 2016, i målet

Ruxandra Paula Andriciuc m.fl.

mot

Banca Românească SA,

meddelar

DOMSTOLEN (andra avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden M. Ilešič samt domarna A. Prechal (referent), A. Rosas, C. Toader och E. Jarašiūnas,

generaladvokat: N. Wahl,

justitiesekreterare: handläggaren L. Carrasco Marco,

efter det skriftliga förfarandet och förhandlingen den 9 februari 2017,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

– Ruxandra Paula Andriciuc, m.fl., genom G. Piperea, A. Dimitriu, L. Hagiu och C. Șuhan, avocați,

– Banca Românească SA, genom R. Radu Tureac, V. Rădoi och D. Nedea, avocați,

– Rumäniens regering, genom R.-H. Radu, L. Lițu, M. Chicu och E. Gane, samtliga i egenskap av ombud,

* Rättegångsspråk: rumänska.

– Polens regering, genom B. Majczyna, i egenskap av ombud,

– Europeiska kommissionen, genom C. Gheorghiu, G. Goddin och D. Roussanov, samtliga i egenskap av ombud,

och efter att den 27 april 2017 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande

följande

Dom

1 Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av artiklarna 3.1 och 4.2 i rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäliga villkor i konsumentavtal (EGT L 95, 1993, s. 29; svensk specialutgåva, område 15, volym 12, s. 169).

2 Begäran har framställts i ett mål mellan å ena sidan Ruxandra Paula Andriciuc och 68 andra personer och å andra sidan Banca Românească SA (nedan kallad banken). Målet gäller huruvida avtalsvillkor i kreditavtal som föreskriver att krediten ska återbetalas i samma utländska valuta som de beviljats ska anses vara oskäliga.

Tillämpliga bestämmelser

Unionsrätt

3 I artikel 1 i direktiv 93/13 anges följande:

”1. Syftet med detta direktiv är att närma medlemsstaternas lagar och andra författningar till varandra i fråga om oskäliga villkor i avtal som sluts mellan en näringsidkare och en konsument.

2. Avtalsvillkor som avspeglar bindande författningsföreskrifter samt bestämmelser eller principer i internationella konventioner som medlemsstaterna eller gemenskapen har tillträtt, särskilt inom transportområdet, är inte underkastade bestämmelserna i detta direktiv.”

4 I artikel 3.1 i direktivet föreskrivs följande:

”1. Ett avtalsvillkor som inte har varit föremål för individuell förhandling skall anses vara oskäligt om det i strid med kravet på god sed medför en betydande obalans i parternas rättigheter och skyldigheter enligt avtalet till nackdel för konsumenten.”

5 Artikel 4 i samma direktiv har följande lydelse:

”1. Utan att det påverkar tillämpningen av artikel 7 skall frågan om ett avtalsvillkor är oskäligt bedömas med beaktande av vilken typ av varor eller tjänster som avtalet avser och med hänsyn tagen, vid tiden för avtalets ingående, till alla omständigheter i samband med att avtalet ingicks samt till alla övriga villkor i avtalet eller något annat avtal som det är beroende av.

2. Bedömningen av avtalsvillkors oskälighet skall inte avse vare sig beskrivningen av avtalets huvudföremål eller å ena sidan förhållandet mellan pris och ersättning och å andra sidan sålda tjänster eller varor; detta gäller i den mån dessa villkor är klart och begripligt formulerade.”

6 Artikel 5 i samma direktiv har följande lydelse:

”I avtal där alla eller vissa villkor som erbjuds konsumenten är i skriftlig form skall dessa villkor alltid vara klart och begripligt formulerade. …”

Rumänsk rätt

7 Artikel 1578 i Cod Civil (civillagen) hade vid den tidpunkt då de aktuella avtalen ingicks följande lydelse:

”Den skyldighet som följer av ett penninglån uppgår alltid endast till det belopp som anges i avtalet.

Om en ny valuta med högre eller lägre värde har införts innan betalning sker, ska gäldenären återbetala det utlånade beloppet, och endast detta belopp, i den valuta som är giltig vid tiden för betalningen.”

Målet vid den nationella domstolen och tolkningsfrågorna

8 Det framgår av begäran om förhandsavgörande att mellan åren 2007 och 2008 ingick klagandena i det nationella målet – som under denna period uppbar sina inkomster i rumänska lei (RON) – kreditavtal med banken uttryckta i schweiziska francs (CHF). Krediterna var avsedda för att förvärva fast egendom, refinansiera andra lån eller tillgodose personliga behov.

9 Enligt artikel 1.2 i respektive kreditavtal var klagandena i det nationella målet skyldiga att betala de månatliga amorteringarna på sina lån i samma valuta som krediten beviljats, det vill säga schweiziska franc. Det var följaktligen låntagarna som stod valutarisken som skulle kunna innebära en högre månadsavbetalning vid en nedgång i växelkursen för rumänska lei i förhållande till den schweiziska francen. Vidare innehöll avtalen i artiklarna 9.1 och 10.3 led 9 två villkor som innebar att om en månatlig amortering hade förfallit till betalning eller om låntagaren hade åsidosatt sina skyldigheter enligt avtalet, hade banken rätt att debitera låntagarens konto och om nödvändigt omvandla de likvida medlen på kontot till avtalsvalutan med tillämpning av bankens gällande växelkurs för den aktuella dagen. Dessa villkor medförde att låntagaren ensam skulle stå kostnaden för eventuella fluktuationer i växelkursen.

10 Enligt klagandena i det nationella målet kunde banken förutse hur växelkursen för den schweiziska francen skulle utvecklas och fluktuera. Valutarisken hade i detta avseende inte signalerats i tillräcklig utsträckning då banken inte – till skillnad från andra utländska valutor som tjänar som referensvaluta för krediter – förklarat att den schweiziska francen påtagligt fluktuerade i förhållande till rumänska lei.

11 Presentationen hade rent allmänt gjorts på ett skevt sätt då man framhöll fördelarna med denna typ av produkt och den använda valutan samtidigt som man underlät att påvisa potentiella risker och sannolikheten för att de skulle realiseras. Klagandena i det nationella målet anser att banken, genom att underlåta att tydligt informera dem om dessa fluktuationer på ett tydligt sätt, åsidosatte sin skyldighet att informera, varna och lämna råd liksom sin skyldighet att utforma klara och begripligt formulerade avtalsvillkor som ger låntagaren möjlighet att bedöma omfattningen av de skyldigheter som följer av det avtal som han eller hon har ingått.

12 Då de avtalsvillkor som föreskriver att krediterna ska återbetalas i schweiziska francs enligt klagandena utgjorde oskäliga avtalsvillkor då de innebär att låntagarna får stå för valutarisken, väckte de talan vid Tribunalul Bihor (Förstainstansdomstolen i Bihor, Rumänien). De yrkade att dessa villkor skulle ogiltigförklaras och att banken skulle åläggas att för varje kreditavtal upprätta en ny amorteringsplan i vilken lånet omvandlades till rumänska lei till den växelkurs som gällde vid tidpunkten för ingåendet av kreditavtalet.

13 Genom dom av den 30 april 2015 lämnade Tribunalul Bihor (Förstainstansdomstolen i Bihor, Rumänien) talan utan bifall. Nämnda domstol ansåg att även om avtalsvillkoren, enligt vilka krediterna skulle återbetalas i samma valuta som de beviljats i, inte hade förhandlats med låntagarna så var de inte oskäliga.

14 Klagandena i det nationella målet överklagade denna dom till den hänskjutande domstolen. De har gjort gällande att den betydande obalans som råder i parternas rättigheter och skyldigheter har orsakats av nedgången i växelkursen för den rumänska leien i förhållande till den schweiziska francen, vilket skett efter det att avtalen ingicks, och att EU-domstolen aldrig prövat en sådan fråga i sina domar avseende tolkningen av artikel 3.1 i direktiv 93/13 som gäller begreppet ”betydande obalans”.

15 Den hänskjutande domstolen har påpekat att växelkursen för den schweiziska francen stigit kraftigt sedan kreditavtalen ingicks och att klagandena i det nationella målet har fått ta konsekvenserna av detta. Enligt nämnda domstol är det därför nödvändigt att utreda huruvida banken, som en del av bankens upplysningsskyldighet vid kreditavtalets ingående, var skyldig att informera kunderna om en eventuell framtida höjning eller sänkning av den schweiziska francens växelkurs och huruvida det aktuella avtalsvillkoret även ska ange alla möjliga faktorer som kan påverka låntagarens pris, såsom till exempel risken att växelkursen ändras, för att det ska kunna anses vara klart och begripligt formulerat i den mening som avses i artikel 4.2 i direktiv 93/13.

16 Den hänskjutande domstolen anser därför att det krävs att tolkningen av artikel 4.2 i direktiv 93/13 klargörs då det i denna bestämmelse stadgas ett undantag från den mekanism för materiell prövning av oskäliga villkor som föreskrivs inom ramen för de konsumentsskyddsregler som införts genom detta direktiv.

17 Under dessa omständigheter beslutade Curtea de Apel Oradea (Appellationsdomstolen i Oradea, Rumänien) att vilandeförklara målet och att ställa följande tolkningsfrågor till EU-domstolen:

”1) Ska artikel 3.1 i direktiv 93/13 tolkas så, att bedömningen av huruvida det föreligger en betydande obalans i parternas rättigheter och skyldigheter enligt avtalet strikt ska inskränkas till förhållandena vid tidpunkten för avtalets ingående, eller ska denna bedömning även omfatta en situation där en betydande växelkursvariation under löptiden för ett avtal som avser fortlöpande eller periodiskt återkommande prestationer medför att konsumentens skyldigheter blir orimligt betungande i förhållande till hur de såg ut vid tidpunkten för avtalets ingående?

2) Ska kravet enligt artikel 4.2 i direktiv 93/13 på att avtalsvillkor ska vara klart och begripligt formulerade förstås så, att ett sådant villkor endast behöver innehålla uppgifter om varför det har tagits med i avtalet och hur det fungerar, eller ska villkoret även innehålla uppgifter om samtliga de konsekvenser, exempelvis med avseende på valutarisken, som det kan få för det pris som konsumenten betalar, och kan man mot bakgrund av direktiv 93/13 anse att bankens skyldighet att informera kunden vid tidpunkten för beviljandet av en kredit uteslutande avser kreditvillkoren, det vill säga ränta, provisioner och krav på att låntagaren ska ställa säkerhet, varvid det inte kan ingå i denna skyldighet att informera kunden om att växelkursen för en utländsk valuta kan komma att gå upp eller ned?

3) Ska artikel 4.2 i direktiv 93/13 tolkas så, att uttrycken ’avtalets huvudföremål’ och ’förhållandet mellan [å ena sidan] pris och ersättning och å andra sidan sålda tjänster eller varor’ omfattar ett villkor i ett kreditavtal, uttryckt i utländsk valuta, mellan en näringsidkare och en konsument som har tagits med i detta avtal utan individuell förhandling och som innebär att krediten ska återbetalas i den valutan?”

Prövning av tolkningsfrågorna

Huruvida tolkningsfrågorna kan tas upp till prövning

18 Banken har bestritt att tolkningsfrågorna kan tas upp till prövning. Den hänskjutande domstolen behöver nämligen ingen tolkning av bestämmelserna i direktiv 93/13 för att pröva det nationella målet. Vidare finns det enligt banken under alla omständigheter rättspraxis på området varför det måste anses klart hur de aktuella rättsreglerna ska tolkas. Frågorna är dessutom utformade på ett sätt som syftar till att uppnå en individuell lösning för att rent konkret kunna avgöra det nationella målet.

19 EU-domstolen erinrar i detta hänseende om fast rättspraxis som ger vid handen att det i ett förfarande enligt artikel 267 FEUF, som vilar på en tydlig funktionsfördelning mellan de nationella domstolarna och EU-domstolen, är den nationella domstolen som är ensam behörig att fastställa och bedöma omständigheterna i målet samt att tolka och tillämpa den nationella lagstiftningen. Det ankommer också uteslutande på den nationella domstolen, vid vilken tvisten anhängiggjorts och vilken har ansvaret för det rättsliga avgörandet, att mot bakgrund av de särskilda omständigheterna i målet bedöma såväl nödvändigheten som relevansen av de frågor som ställs till EU-domstolen. Följaktligen är EU-domstolen i princip skyldig att meddela ett förhandsavgörande när de frågor som ställts avser tolkningen av unionsrätten (dom av den 26 januari 2017, Banco Primus, C-421/14, EU:C:2017:60, punkt 29 och där angiven rättspraxis).

20 Inom ramen för det samarbete mellan EU-domstolen och de nationella domstolarna som ingår i det förfarande som infördes genom artikel 267 FEUF presumeras nämligen frågor som rör unionsrättens tolkning vara relevanta. EU-domstolen har möjlighet att underlåta att pröva en tolkningsfråga som ställts av en nationell domstol i enlighet med artikel 267 FEUF endast när de villkor som rör innehållet i begäran om förhandsavgörande i artikel 94 i rättegångsreglerna inte har iakttagits eller när det är uppenbart att den tolkning eller bedömning av giltigheten av en unionsbestämmelse som begärts av den nationella domstolen inte har något samband med de verkliga omständigheterna eller saken eller då frågan är hypotetisk (dom av den 28 mars 2017, Rosneft, C-72/15, EU:C:2017:236, punkt 50 och där angiven rättspraxis).

21 Det är i förevarande fall tillräckligt att erinra om att de nationella domstolarna, även om det redan finns rättspraxis från EU-domstolen som avgör den aktuella rättsfrågan, är fullt fria att vända sig till EU-domstolen om de finner det lämpligt, utan att den omständigheten att de bestämmelser vars tolkning har begärts redan har tolkats av EU-domstolen leder till att denna hindras från att meddela ett nytt avgörande (dom av den 17 juli 2014, Torresi, C-58/13 och C-59/13, EU:C:2014:2088, punkt 32 och där angiven rättspraxis).

22 Det ankommer förvisso härvidlag endast på den hänskjutande domstolen att pröva huruvida avtalsvillkoret ska anses oskäligt utifrån omständigheterna i det enskilda fallet. Likväl är EU-domstolen behörig att på grundval av bestämmelserna i direktiv 93/13, i detta fall bestämmelserna i artikel 3.1 och artikel 4.2, fastställa de kriterier som den nationella domstolen kan eller ska tillämpa när den prövar avtalsvillkor mot bestämmelserna i direktivet (se, för ett liknande resonemang, dom av den 21 mars 2013, RWE Vertrieb, C-92/11, EU:C:2013:180, punkt 48, och dom av den 23 april 2015, Van Hove, C-96/14, EU:C:2015:262, punkt 28).

23 Härav följer att begäran om förhandsavgörande kan tas upp till prövning.

Den tredje frågan

24 Den tredje frågan ska besvaras först. Den hänskjutande domstolen har ställt denna fråga för att få klarhet i huruvida artikel 4.2 i direktiv 93/13 ska tolkas så, att uttrycken ”avtalets huvudföremål” och ”förhållandet mellan [å ena sidan] pris och ersättning och å andra sidan sålda tjänster eller varor”

enligt denna bestämmelse omfattar ett avtalsvillkor i ett kreditavtal, uttryckt i utländsk valuta, mellan en näringsidkare och en konsument som har tagits med i detta avtal utan individuell förhandling, i likhet med det avtalsvillkor som är aktuellt i det nationella målet, och som innebär att krediten ska återbetalas i den valutan.

25 Den omständigheten att en nationell domstol formellt sett har formulerat sin begäran om förhandsavgörande med hänvisning till vissa unionsbestämmelser, utgör inte hinder för att EU-domstolen tillhandahåller den domstolen alla tolkningsdata som kan vara användbara vid avgörandet av det nationella målet, oberoende av om det har hänvisats därtill i frågorna eller inte (dom av den 10 september 2014, Kušionová, C-34/13, EU:C:2014:2189, punkt 71, och dom av den 15 februari 2017, W och V, C-499/15, EU:C:2017:118, punkt 45).

26 Den rumänska regeringen och banken har i sina skriftliga yttranden gjort gällande att det aktuella avtalsvillkoret eventuellt endast avspeglar principen om monetär nominalism som föreskrivs i artikel 1578 i den rumänska civillagen, och att villkoret därför i enlighet med artikel 1.2 i direktiv 93/13 inte omfattas av direktivets tillämpningsområde.

27 Såsom EU-domstolen redan har noterat görs det i artikel 1.2 i direktiv 93/13 ett undantag från tillämpningsområdet för direktivet. Detta undantag avser avtalsvillkor som avspeglar bindande författningsföreskrifter (dom av den 10 september 2014, Kušionová, C-34/13, EU:C:2014:2189, punkt 76, och, för ett liknande resonemang, dom av den 21 mars 2013, RWE Vertrieb, C-92/11, EU:C:2013:180, punkt 25).

28 EU-domstolen har redan slagit fast att det krävs att två villkor är uppfyllda för att undantaget ska vara tillämpligt. För det första ska avtalsvillkoret avspegla en författningsföreskrift och för det andra ska föreskriften vara bindande (dom av den 10 september 2014, Kušionová, C-34/13, EU:C:2014:2189, punkt 78).

29 För att avgöra huruvida ett avtalsvillkor är undantaget från tillämpningsområdet för direktiv 93/13, ska den nationella domstolen pröva om detta villkor avspeglar de bestämmelser i nationell rätt som gäller mellan avtalsparterna oberoende av deras val eller om det avspeglar dispositiva bestämmelser, det vill säga bestämmelser som gäller om inget annat har avtalats mellan parterna (se, för ett liknande resonemang, dom av den 21 mars 2013, RWE Vertrieb, C-92/11, EU:C:2013:180, punkt 26, och dom av den 10 september 2014, Kušionová, C-34/13, EU:C:2014:2189, punkt 79).

30 Såsom generaladvokaten påpekade i punkt 59 i sitt förslag till avgörande ankommer det på den nationella domstolen att, med beaktande av de berörda låneavtalens beskaffenhet, allmänna systematik och bestämmelser samt det rättsliga och faktiska sammanhang som dessa avtal ingår i, pröva huruvida det aktuella avtalsvillkoret, med innebörden att krediten ska återbetalas i samma valuta som den beviljades i, avspeglar bindande nationella författningsföreskrifter i den mening som avses i artikel 1.2 i direktiv 93/13.

31 När den nationella domstolen gör nödvändiga kontroller ska den – med hänsyn till syftet med direktivet, det vill säga att skydda konsumenter mot att näringsidkare inför oskäliga villkor i konsumentavtal – beakta att undantaget i artikel 1.2 i samma direktiv ska tolkas restriktivt (se, för ett liknande resonemang, dom av den 10 september 2014, Kušionová, C-34/13, EU:C:2014:2189, punkt 77)

32 Om den hänskjutande domstolen skulle komma fram till att det aktuella avtalsvillkoret inte omfattas av undantaget, ska den i ett sådant fall pröva om det omfattas av något av uttrycken ”avtalets huvudföremål” eller ”förhållandet mellan [å ena sidan] pris och ersättning och å andra sidan sålda tjänster eller varor” i den mening som avses i artikel 4.2 i direktiv 93/13.

33 Även om den hänskjutande domstolen, såsom det erinrats om i punkt 22 ovan, är ensam behörig att göra denna prövning, åligger det emellertid EU-domstolen att utifrån denna bestämmelse klargöra vilka kriterier som ska tillämpas vid prövningen.

34 EU-domstolen har i detta avseende redan slagit fast att artikel 4.2 i direktiv 93/13 föreskriver ett undantag från den mekanism för materiell prövning av oskäliga villkor som föreskrivs inom ramen för de konsumentsskyddsregler som införts genom detta direktiv, varför denna bestämmelse ska tolkas restriktivt (se, för ett liknande resonemang, dom av den 30 april 2014, Kásler och Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, punkt 42, och dom av den 23 april 2015, Van Hove, C-96/14, EU:C:2015:262, punkt 31). Begreppen ”avtalets huvudföremål ” och ”förhållandet mellan [å ena sidan] pris och ersättning och å andra sidan sålda tjänster eller varor” i artikel 4.2 i direktiv 93/13 ska i regel ges en självständig och enhetlig tolkning inom hela Europeiska unionen, med beaktande av det sammanhang som bestämmelsen ingår i och det mål som eftersträvas med de aktuella föreskrifterna (dom av den 26 februari 2015, Matei, C-143/13, EU:C:2015:127, punkt 50).

35 EU-domstolen har slagit fast att avtalsvillkor som omfattas av begreppet ”avtalets huvudföremål” i den mening som avses i artikel 4.2 i direktiv 93/13 ska anses vara villkor som anger de väsentliga prestationerna i detta avtal och som, som sådana, kännetecknar avtalet (dom av den 3 juni 2010, Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid, C-484/08, EU:C:2010:309, punkt 34, och dom av den 23 april 2015, Van Hove, C-96/14, EU:C:2015:262, punkt 33).

36 De villkor som däremot är av underordnad betydelse jämfört med dem som definierar avtalsförhållandets själva natur kan inte omfattas av begreppet ”avtalets huvudföremål” i den mening som avses i denna bestämmelse (dom av den 30 april 2014, Kásler och Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, punkt 50, och dom av den 23 april 2015, Van Hove, C-96/14, EU:C:2015:262, punkt 33).

37 Flera omständigheter i de handlingar i målet som EU-domstolen tagit del av tyder på att ett avtalsvillkor såsom det som är aktuellt i det nationella målet – vilket finns medtaget i ett kreditavtal uttryckt i utländsk valuta mellan en näringsidkare och en konsument utan att ha varit föremål för individuell förhandling, med innebörden att lånet ska återbetalas i den valutan – omfattas av uttrycket ”avtalets huvudföremål” i den mening som avses i artikel 4.2 i direktiv 93/13.

38 EU-domstolen påpekar härvid att genom ett låneavtal utfäster sig långivaren i huvudsak att ställa ett visst penningbelopp till låntagarens förfogande, medan låntagaren i huvudsak utfäster sig att betala tillbaka detta belopp, i allmänhet jämte ränta, enligt en angiven amorteringsplan. De för ett sådant avtal väsentliga prestationerna hänför sig således till ett penningbelopp som måste definieras i förhållande till den valuta som avtalet anger för utbetalning och återbetalning. Det förhållandet att en kredit ska återbetalas i en viss valuta är, såsom generaladvokaten påpekade i punkt 46 och följande punkter i sitt förslag till avgörande, inte ett betalningsvillkor av underordnad betydelse utan avser själva arten av gäldenärens skyldighet och utgör därför en huvudsaklig aspekt av kreditavtalet.

39 Det är riktigt att EU-domstolen i punkt 59 i dom av den 30 april 2014, Kásler och Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282) slog fast att begreppet ”avtalets huvudföremål” omfattar ett villkor som ingår i ett avtal om ett lån uttryckt i en utländsk valuta som ingåtts mellan en näringsidkare och en konsument och som inte har varit föremål för individuell förhandling, enligt vilket säljkursen för denna valuta ska tillämpas vid beräkningen av återbetalningarna av lånet, endast under förutsättning att det konstateras – vilket ankommer på den nationella domstolen – att det i nämnda avtalsvillkor fastställs en för avtalet väsentlig prestation vilken som sådan ska anses vara kännetecknande för avtalet.

40 I domen av den 30 april 2014, Kásler och Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282) skulle lånen emellertid – såsom den hänskjutande domstolen har erinrat om – trots att lånen var uttryckta i utländsk valuta, återbetalas i den nationella valutan enligt den säljkurs som det aktuella bankinstitutet

tillämpade för den aktuella valutan, medan lånen i det nu aktuella nationella målet ska återbetalas i samma utländska valuta som de beviljats i. Kreditavtal som är indexerade mot utländska valutor kan emellertid – såsom generaladvokaten påpekade i punkt 51 i sitt förslag till avgörande – inte jämställas med kreditavtal som är uttryckta i utländsk valuta, likt dem i det nationella målet.

41 Mot denna bakgrund ska den tredje frågan besvaras på följande sätt. Artikel 4.2 i direktiv 93/13 ska tolkas så, att uttrycket ”avtalets huvudföremål” i den mening som avses i denna bestämmelse omfattar ett avtalsvillkor, såsom det som är aktuellt i det nationella målet, i ett kreditavtal, uttryckt i utländsk valuta och som inte varit föremål för individuell förhandling, med innebörden att krediten ska återbetalas i samma utländska valuta som krediten beviljats i, om detta avtalsvillkor fastställer en för avtalet väsentlig prestation som ska anses vara kännetecknande för avtalet. Nämnda avtalsvillkor kan därför inte anses oskäligt under förutsättning att det är klart och begripligt formulerat.

Den andra frågan

42 Den hänskjutande domstolen har ställt den andra frågan för att få klarhet i huruvida artikel 4.2 i direktiv 93/13 ska tolkas så, att kravet att avtalsvillkor ska vara klart och begripligt formulerade innebär att ett villkor i ett kreditavtal, enligt vilket krediten ska återbetalas i samma utländska valuta som krediten beviljats i, endast behöver innehålla uppgifter om varför det har tagits med i avtalet och hur det fungerar, eller om det även ska innehålla uppgifter om samtliga de konsekvenser, exempelvis med avseende på valutarisken, som det kan få för det pris som konsumenten betalar. Vidare önskar den hänskjutande domstolen få klargjort huruvida bankinstitutets skyldighet att informera låntagaren vid tidpunkten för beviljandet av en kredit, mot bakgrund av direktiv 93/13, uteslutande avser kreditvillkoren, det vill säga ränta, provisioner och krav på att låntagaren ska ställa säkerhet, varvid det inte kan anses ingå i denna skyldighet att informera kunden om att växelkursen för en utländsk valuta kan komma att gå upp eller ned.

43 EU-domstolen har redan fastställt att kravet på en klar och begriplig formulering även är tillämpligt när ett avtalsvillkor omfattas av begreppen ”avtalets huvudföremål” och ”förhållandet mellan [å ena sidan] pris och ersättning och å andra sidan sålda tjänster eller varor” i den mening som avses i artikel 4.2 i direktiv 93/13 (se, för ett liknande resonemang, dom av den 30 april 2014, Kásler och Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, punkt 68). De avtalsvillkor som avses i denna bestämmelse undgår skälighetsbedömningen endast i de fall då den behöriga nationella domstolen efter en prövning i varje enskilt fall har bedömt att näringsidkaren har formulerat dem på ett klart och begripligt sätt (dom av den 3 juni 2010, Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid, C-484/08, EU:C:2010:309, punkt 32).

44 Vad gäller kravet att avtalsvillkor ska vara tydliga, såsom detta krav följer av artikel 4.2 i direktiv 93/13, har EU-domstolen betonat att detta krav – vilket även upprepas i artikel 5 i samma direktiv – inte kan begränsas till att villkoret i fråga ska kunna förstås i formellt och grammatiskt avseende. Tvärtom vilar det skyddssystem som direktivet genomför på idéen att konsumenten befinner sig i underläge i förhållande till näringsidkaren, framför allt i fråga om tillgång till information, varför det krav på att avtalsvillkoren ska vara klart och begripligt formulerade, och följaktligen tydliga, som direktivet föreskriver ska tolkas extensivt (se, för ett liknande resonemang, dom av den 30 april 2014, Kásler och Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, punkterna 71 och 72, och dom av den 9 juli 2015, Bucura, C-348/14, ej publicerad, EU:C:2015:447, punkt 52).

45 Kravet att ett avtalsvillkor ska vara formulerat på ett sätt som är klart och begripligt innebär även att avtalet på ett tydligt sätt ska ange hur den mekanism som det aktuella avtalsvillkoret hänvisar till konkret fungerar samt hur denna mekanism förhåller sig till den som föreskrivs i andra villkor, så att konsumenten, på grundval av klara och begripliga kriterier, kan bedöma vad de ekonomiska följderna av avtalet blir för vederbörande (dom av den 30 april 2014, Kásler och Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, punkt 75, och dom av den 23 april 2015, Van Hove, C-96/14, EU:C:2015:262, punkt 50).

46 Denna frågeställning ska prövas av den hänskjutande domstolen utifrån samtliga relevanta faktiska omständigheter, däribland den reklam och de upplysningar som långivaren tillhandahållit i samband med låneavtalsförhandlingarna (se, för ett liknande resonemang, dom av den 26 februari 2015, Matei, C-143/13, EU:C:2015:127, punkt 75).

47 Den nationella domstolen ska, då den beaktar alla omständigheter i samband med att avtalet ingicks, kontrollera om konsumenten, i förevarande fall, upplysts om samtliga omständigheter som kan påverka räckvidden av konsumentens förpliktelser bland annat för att kunna beräkna den totala kostnaden för lånet. Vid denna bedömning är det av avgörande betydelse om villkoren har formulerats på ett så pass klart och begripligt sätt att en normalt informerad samt skäligen uppmärksam och medveten genomsnittskonsument kan bedöma kostnaden i fråga, samt att det i kreditavtalet inte hänvisas till uppgifter som, med hänsyn till vilka varor och tjänster som avses med detta avtal, är väsentliga (se, för ett liknande resonemang, dom av den 9 juli 2015, Bucura, C-348/14, ej publicerad, EU:C:2015:447, punkt 66)..

48 Enligt EU-domstolens fasta rättspraxis är det vidare av grundläggande betydelse för konsumenten att denne före ingåendet av avtalet underrättas om avtalsvillkoren och om följderna av att avtalet ingås. Det är bland annat mot bakgrund av de uppgifterna som konsumenten avgör om han eller hon vill vara bunden av de villkor som näringsidkaren utformat i förväg (dom av den 21 mars 2013, RWE Vertrieb, C-92/11, EU:C:2013:180, punkt 44, och dom av den 21 december 2016, Gutiérrez Naranjo m.fl., C-154/15, C-307/15 och C-308/15, EU:C:2016:980, punkt 50).

49 När det gäller lån i utländsk valuta, av den typ som är aktuell i det nationella målet, vill EU-domstolen – i likhet med vad Europeiska systemrisknämnden erinrade om i sin rekommendation ESRB/2011/1 av den 21 september 2011 om utlåning i utländsk valuta (EUT C 342, 2011, s. 1) – betona att finansinstituten bör ge sina låntagare adekvat information om riskerna med lån i utländsk valuta. Informationen bör vara sådan att låntagarna kan ta välgrundade och försiktiga beslut och bör som ett minimum ange vilka konsekvenser som en påtaglig valutaförsvagning i den medlemsstat där låntagaren är bosatt får för återbetalningen av lånet, samt vilka konsekvenser en ränteuppgång i utlandet får (Rekommendation A – Låntagarnas riskmedvetenhet, punkt 1).

50 Låntagaren måste – såsom generaladvokaten påpekade i punkterna 66 och 67 i sitt förslag till avgörande – klart och tydligt informeras om att han eller hon genom att ingå ett avtal om ett lån uttryckt i en utländsk valuta utsätter sig för en valutarisk som eventuellt kan komma att föranleda ekonomiska svårigheter, om den valuta i vilken han eller hon uppbär sina inkomster skulle falla i värde. I ett sådant sammanhang ska det krävas av näringsidkaren, i det aktuella fallet bankinstitutet, att denne redogör för de möjliga variationerna i växelkurserna och de risker som det med nödvändighet innebär att teckna ett lån i en utländsk valuta, särskilt om låntagaren är en konsument som inte uppbär sina inkomster i den valutan. Det ankommer följaktligen på den nationella domstolen att kontrollera att näringsidkaren har gett de berörda konsumenterna all relevant information för att dessa ska ha möjlighet att bedöma de ekonomiska konsekvenserna av ett visst avtalsvillkor, såsom det som är aktuellt i det nationella målet, för deras finansiella förpliktelser.

51 Mot denna bakgrund ska den andra frågan besvaras på följande sätt. Artikel 4.2 i direktiv 93/13 ska tolkas så, att kravet att avtalsvillkor ska vara klart och begripligt formulerade innebär att finansinstituten, i fråga om kreditavtal, ska ge låntagarna sådan information att de kan ta välgrundade och försiktiga beslut. Kravet innebär i detta avseende att ett avtalsvillkor enligt vilket krediten ska återbetalas i samma utländska valuta som krediten beviljats i måste ha förståtts av konsumenten både i formell och grammatisk mening och med avseende på dess konkreta räckvidd i så måtto att en normalt informerad och skäligen uppmärksam och medveten genomsnittskonsument inte endast kan förstå möjligheten att den utländska valuta som låneavtalet hade ingåtts i kan komma att öka eller minska i värde, utan även bedöma de potentiellt omfattande ekonomiska konsekvenserna av detta villkor för hans eller hennes finansiella förpliktelser. Det ankommer på den nationella domstolen att göra den nödvändiga prövningen därav.

Den första frågan

52 Den första frågan ska besvaras sist. Den hänskjutande domstolen har ställt denna fråga för att få klarhet i huruvida den betydande obalans som ett oskäligt avtalsvillkor medför för parternas rättigheter och skyldigheter enligt avtalet i den mening som avses i artikel 3.1 i direktiv 93/13 ska prövas uteslutande med avseende på förhållandena vid tidpunkten för avtalets ingående.

53 EU-domstolen har i detta avseende redan slagit fast att frågan om ett avtalsvillkor är oskäligt ska, i enlighet med vad som stadgas i artikel 4 i direktiv 93/13, bedömas av den nationella domstolen med beaktande av vilken typ av varor eller tjänster som avtalet avser och med hänsyn tagen, ”vid tiden för avtalets ingående”, till alla omständigheter i samband med att avtalet ingicks (se, för ett liknande resonemang, dom av den 9 juli 2015, Bucura, C-348/14, ej publicerad, EU:C:2015:447, punkt 48 och där angiven rättspraxis).

54 Bedömningen av huruvida ett avtalsvillkor är oskäligt ska således – såsom generaladvokaten påpekade i punkterna 78, 80 och 82 i sitt förslag till avgörande – göras med avseende på den tidpunkt då det berörda avtalet ingicks. Samtliga de omständigheter som vid denna tidpunkt kunde vara kända för näringsidkaren och som var ägnade att påverka det senare genomförandet av avtalet ska då beaktas. Ett avtalsvillkor kan nämligen medföra en obalans mellan parterna som inte kommer till uttryck förrän under avtalets genomförande.

55 I förevarande fall framgår det av begäran om förhandsavgörande att i det avtalsvillkor som är aktuellt i det nationella målet och som finns medtaget i avtal om lån uttryckta i en utländsk valuta föreskrivs att månadsavbetalningarna ska se i samma valuta. Ett dylikt avtalsvillkor innebär således att konsumenten bär valutarisken för det fall den nationella valutan skulle minska i värde i förhållande till lånevalutan.

56 Det ankommer härvid på den hänskjutande domstolen att – med hänsyn till samtliga omständigheter i det nationella målet och framför allt den sakkunskap och ämneskännedom som näringsidkaren, det vill säga i förevarande fall banken, besitter avseende de möjliga variationerna i växelkurserna och de risker som det med nödvändighet innebär att teckna ett lån i en utländsk valuta – bedöma i ett första skede om kravet på god sed eventuellt har åsidosatts och därefter om det föreligger en betydande obalans i den mening som avses i artikel 3.1 i direktiv 93/13.

57 För att avgöra huruvida ett avtalsvillkor likt det som är aktuellt i det nationella målet i strid med kravet på god sed medför en betydande obalans i avtalsparternas rättigheter och skyldigheter enligt avtalet till nackdel för konsumenten, ska den nationella domstolen pröva huruvida en gentemot konsumenten lojalt och rättvist handlande näringsidkare rimligen kunde utgå från att konsumenten skulle godta ett sådant avtalsvillkor efter en individuell avtalsförhandling (se, för ett liknande resonemang, dom av den 14 mars 2013, Aziz, C-415/11, EU:C:2013:164, punkterna 68 och 69).

58 Mot denna bakgrund ska den första frågan besvaras på följande sätt. Artikel 3.1 i direktiv 93/13 ska tolkas så, att bedömningen av huruvida ett avtalsvillkor är oskäligt ska göras med avseende på den tidpunkt då det berörda avtalet ingicks. Samtliga de omständigheter som vid den tidpunkten kunde vara kända för näringsidkaren och som var ägnade att påverka det senare genomförandet av avtalet ska därvid beaktas. Det ankommer på den hänskjutande domstolen att – med hänsyn till samtliga omständigheter i det nationella målet och framför allt den sakkunskap och ämneskännedom som näringsidkaren, det vill säga i förevarande fall banken, besitter avseende de möjliga variationerna i växelkurserna och de risker som det med nödvändighet innebär att teckna ett lån i en utländsk valuta – bedöma om det eventuellt föreligger en obalans i den mening som avses i denna bestämmelse.

Rättegångskostnader

59 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i det nationella målet utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den hänskjutande domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (andra avdelningen) följande:

1) **Artikel 4.2 i rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäliga villkor i konsumentavtal ska tolkas så, att uttrycket ”avtalets huvudföremål” i den mening som avses i denna bestämmelse omfattar ett avtalsvillkor, såsom det som är aktuellt i det nationella målet, i ett kreditavtal, uttryckt i utländsk valuta och som inte har varit föremål för individuell förhandling, med innebörden att krediten ska återbetalas i samma utländska valuta som krediten beviljats i, om detta avtalsvillkor fastställer en för avtalet väsentlig prestation som ska anses kännetecknande för avtalet. Nämnda avtalsvillkor kan därför inte anses oskäligt under förutsättning att det är klart och begripligt formulerat.**

2) **Artikel 4.2 i direktiv 93/13 ska tolkas så, att kravet att avtalsvillkor ska vara klart och begripligt formulerade innebär att finansinstituten, i fråga om kreditavtal, ska ge låntagarna sådan information att de kan ta välgrundade och försiktiga beslut. Kravet innebär i detta avseende att ett avtalsvillkor enligt vilket krediten ska återbetalas i samma utländska valuta som krediten beviljats i måste ha förståtts av konsumenten både i formell och grammatisk mening och med avseende på dess konkreta räckvidd i så måtto att en normalt informerad och skäligen uppmärksam och medveten genomsnittskonsument inte endast kan förstå möjligheten att den utländska valuta som låneavtalet hade ingåtts i kan komma att öka eller minska i värde, utan även bedöma de potentiellt omfattande ekonomiska konsekvenserna av detta villkor för hans eller hennes finansiella förpliktelser. Det ankommer på den nationella domstolen att göra den nödvändiga prövningen därav.**

3) **Artikel 3.1 i direktiv 93/13 ska tolkas så, att bedömningen av huruvida ett avtalsvillkor är oskäligt ska göras med avseende på den tidpunkt då det berörda avtalet ingicks. Samtliga de omständigheter som vid den tidpunkten kunde vara kända för näringsidkaren och som var ägnade att påverka det senare genomförandet av avtalet ska därvid beaktas. Det ankommer på den hänskjutande domstolen att – med hänsyn till samtliga omständigheter i det nationella målet och framför allt den sakkunskap och ämneskännedom som näringsidkaren, det vill säga i förevarande fall banken, besitter avseende de möjliga variationerna i växelkurserna och de risker som det med nödvändighet innebär att teckna ett lån i en utländsk valuta – bedöma om det eventuellt föreligger en obalans i den mening som avses i denna bestämmelse.**

Underskrifter